

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἅπασαν τὴν γῆν ἑδραίων καὶ κινητῶν ἀτμομηχανῶν ἀνῆρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1880 εἰς 200,000 ἐχούσας δύναμιν πολλῶν μείζονα τῶν 13 ἑκατομμυρίων ἵππων, αἱ δὲ ἐν ἐνεργείᾳ ἀτμομηχαναὶ τῶν 350,000 χιλιόμετρα μακρῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀνῆρχοντο εἰς 105,000 ἐχούσας δύναμιν 30 ἑκατομμυρίων ἵππων. Εἰς τὰς παντειδεῖς ταύτας ἀτμοκινήτους ἐπιχειρήσεις ὑπολογίζετο ἐν ἔτει 1880 μόνον ἐν Γερμανίᾳ κεφάλαιον δαπανηθὲν 11,000 ἑκατομμύρια μάρκαι, ἐξ ὧν τὰ δύο τρίτα περίπου ἀνήκουσιν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους. Δι' ἅπασαν ἐπομένως τὴν γῆν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν κεφάλαιον 120,000 ἑκατομμυρίων μαρκῶν, ποσὸν ὅπερ βεβαίως εἶνε πολλῶν εὐκολώτερον νὰ γράψῃ τις καὶ προσφέρῃ παρὰ νὰ συλλάβῃ ἐν τῷ νῷ. Δικαίως λοιπὸν ὁ Engel θεωρεῖ ὡς θαῦμα τὴν εὑρεσιν καὶ καταβολὴν τοῦ ποσοῦ τούτου, καθόσον μάλιστα ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, οἷα ὑπάρχει τὴν σήμερον ἐγένετο ἐν ἔτει 1775, ἡ δὲ κυρίως διάδοσις αὐτῆς εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ μάλιστα πρὸ 40 μόλις ἐτῶν. Τὸ θαῦμα ὅμως τοῦτο ἐξηγεῖ σαφῶς ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, καθ' ἣν τὸ δυσαντίληπτον τοῦτο κεφάλαιον τῶν 120 δισεκατομμυρίων ὀκονομήθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν 50 τούτων ἐτῶν, ἧτοι δι' ἄλλων λέξεων ἐπλάσθη ἐξ ἀρχῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀνομαστικῶν ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν εἶνε πολλῶν μεγαλύτερος τῶν συνισταμένων ἐξ αἵματος καὶ σαρκός. Ἐν Γερμανίᾳ π.χ. ὑπάρχουσι 4 1/2 ἑκατομμύρια ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν (δυνάμειως) ἀπέναντι 3 ἑκατομμυρίων ἀληθινῶν ἵππων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀτμομηχανῆ, ἔχουσα δύναμιν ἐνὸς ἵππου καὶ ἐργαζομένη 24 ὥρας καθ' ἑκάστην, ἐκτελεῖ ἐργασίαν ἴσην πρὸς τρεῖς ζῶντας ἵππους, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτοι ἐργάζονται 8 ὥρας καθ' ἑκάστην, οἱ δὲ τρεῖς οὗτοι ἵπποι ἀναλογοῦσι πρὸς ἐπτάκις τοσοῦτους ἀνθρώπους, ἐὰν τὴν ἐργασίαν ἐκείνων ἀνεπλήρου ἡ μυϊκὴ δύναμις τούτων. Πόσῳ ὅμως εὐθηνότερα δὲν εἶνε ἡ ἐργασία τῶν καλουμένων ἵππων τῆς ἀτμομηχανῆς συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν ἵππων ἢ τοῦ ἀνθρώπου! Οἱ ὑπολογίσαντες τὴν δαπάνην τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς κινήσιν ἐνὸς τόννου (1000 χιλιογρ.) εἰς ὕψος ἐνὸς χιλιομέτρου εὑρον ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἵππων εἶνε θικίς—25κις, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου 20—120κις ἀκριβωτέρα τῆς τῶν ἵππων ἀτμομηχανῆς.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἐγγελ ἐν Πρωσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1878 διὰ τῆς μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων διὰ τῶν σιδηροδρόμων οἰκονομήθησαν 18,151 ἑκατομμύρια μαρκῶν. Εἰς ταῦτα προσθετέον τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, ἧτις καὶ εὐθηνότερα εἶνε καὶ οἰκονομῆ χρόνον, ἧτοι 1,755,000.000 ἐν ὅλῳ

20,317.000.000 μαρκῶν, ὧν τὰ δύο τρίτα ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἔτη 1871—1878. Ἐπι μείζονα εἶνε τὰ ἔμμεσα πλεονεκτήματα τῆς διὰ σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων συγκοινωνίας Ὅπως δὲ ὑπολογίσωμεν ταῦτα καὶ λάβωμεν γενικόν τι ἐξαγόμενον, ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ τὸ τετραπλοῦν τὰς ἀκαθαρίστους προσόδους τῶν σιδηροδρόμων. Ἀλλὰ καὶ ἀνδιπλασιάσωμεν μόνον αὐτάς, τὰ 8 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἅτινα εἶνε ἡ ἔτησιᾶ ἀκαθάριστος πρόσοδος ὅλων τῶν σιδηροδρόμων τῆς γῆς, ὧν τὸ κεφάλαιον ἀνέρχεται εἰς 80 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄμμεσον καὶ ἔμμεσον κέρδος 16 δισεκατομμυρίων μαρκῶν εἰς ἕν ἔτος. Ὡστε οὐδόλως πρέπει νὰ ἀπορῶμεν πόθεν πηγάζουσι τὰ κεφάλαια ἅτινα διευκολύνουσι τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ ἄλλων ἀτμοκινήτων ἐπιχειρήσεων. Μὴ λησμονῶμεν πρὸς τοῦτοις ὅτι πάντα ταῦτα τὰ κεφάλαια διὰ τῶν μισθῶν τῶν ἐργατῶν πίπτουσι κατὰ μέγα μέρος ὡς κερποφόρος βροχὴ εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῆς κοινωνίας.

[Ἐπεταί τὸ τέλος.]

Σ. Μ.

Η ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ἄν ὁ ἀνὴρ κυριαρχῆ τῆς οἰκογενείας, ἂν ἐφορᾷ ἐπ' αὐτὴν καὶ τὴν διοικῆ, ὑπάρχει κράτος τι περιωρισμένον ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἀπέραντον ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς οἰκογενείας συνεπειάς, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ ἑνάσκει ἄμμεσον καὶ σχεδὸν ἀπόλυτον κυριαρχίαν. Τοῦτο δὲ εἶνε ὁ οἶκος.

Ἡ περὶ τοῦ οἴκου ἀσχολία δυνατὸν νὰ νοηθῆ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις· δυνατὸν νὰ θεωρηθῆ ὡς ταπεινὴ καὶ ἐξευτελιστικὴ ἐργασία, ἀνάξια εὐήγμενης γυναικὸς καὶ εἰς θεραπευνίδας ἀρμόζουσα· ἢ ἀνάγκη ταπεινωτικὴ εἰς τὴν θεὸν νὰ υποβάλληται ἡ γυνὴ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως· ἢ καθῆκον, ἀλλὰ καθῆκον θλιβερόν, ψυχρόν, ἀνιαρόν· ἢ τέλος καθῆκον καὶ πάλιν ἀλλὰ καθῆκον ἐπιτελούμενον μετὰ προθυμίας, μετὰ διαφέροντος, μετὰ πάθους.

Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων ποία εἶνε ἡ ἀληθής; Ἡ πρώτη εἶνε προφανῶς ἀνόητος. Ἡ κυβέρνησις τοῦ οἴκου εἶνε ἀπαραίτητος, τοῦ συμφέροντος τῆς οἰκογενείας ἀπαιτοῦντος ταύτην ἐπιτακτικῶς. Ὀλίγον σημαίνει ἂν τὰ μεγάλα οἰκογενειακὰ συμφέροντα προστατεύωνται ἐκτὸς τοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ συζύγου, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἀταξία ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν ταῖς δαπάναις. Ἀλλὰ τίτι ἐπιβάλλεται ἢ περὶ τῶν τοῦ οἴκου μέριμνα; Οὐχὶ βεβαίως τῷ ἀνδρὶ οὗτος ἰκανῶς ἀπασχολεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος

καὶ τῆς γενικῆς τῆς οἰκογενείας ἐποπτείας, ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῆται καὶ ὑπὸ τῶν μυρίων φροντίδων τοῦ καθ' ἑκάστην βίου. Ἄλλως δὲ δὲν εἶνε πρὸς ταύτας κατάλληλος, καὶ μόνον ἐπὶ ζῆμα εὐγενεστέρων ἀσχολιῶν δύναται νὰ καταστῆ ἱκανὸς καὶ ἔμπειρος περὶ ταύτην τέλος ἂν ἢ περὶ τοῦ οἴκου φροντίς θεωρῆται ὑποδεστέρα τῆς γυναικός, κατὰ μείζονα λόγον εἶνε ὑποδεστέρα τοῦ ἀνδρός. Ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου λοιπὸν δὲν εἶνε ἔργον τοῦ ἀνδρός, ἂν δὲ μηδὲ τῆς γυναικός εἶνε, τότε εἰς ποῖον ἀνήκει; Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶπω ὅτι δὲν εἶνε ἔργον τῶν παιδῶν ὑπολείπονται οἱ θεράποντες. Ἄλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν νοημοσύνην, εἰς τὸ ἐνδιαφέρον, εἰς τὴν τιμιότητα τῶν θεραπόντων; Διὰ νὰ παραδώσῃ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν ἀβεβαίαν ταύτην τύχην ὁ ἀνὴρ ἀφιέρωσε τὸν βίον εἰς τὴν γυναῖκα, ἀμφοτέροι δὲ ἐγέννησαν τέκνα;

Ἡ περὶ τῶν οἰκιακῶν λοιπὸν μέριμνα εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλ' εἶνε ἄρα γε ἀνάγκη ταπεινωτικῆ, δουλικὸς ζυγὸς ὃν δὲν δέγεται εἰμὴ μόνον διότι ἀδυνατεῖ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ; Τὸν ζυγὸν τοῦτον αὐτὴ αὕτη καθιστᾷ δουρικὸν ὑφισταμένη αὐτὸν ὡς ἀγγαρεία· ἀυθορμήτως γίνεται θεράπαινα μεριμνῶσα περὶ τῶν τοῦ οἴκου, καὶ ἀμείβουσα δι' ὑλικῶν φροντίδων τὴν διατροφήν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν παρέχει αὐτῇ ὁ σύζυγος. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐξευτελισμὸς, ὃν εὐρίσκει ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου εἶνε καθ' ὀλοκληριᾶν ἐκούσιος. Ἄλλως, ἂν ἡ τοῦ οἴκου διοίκησις εἶνε ἀνάγκη διὰ τὴν γυναῖκα, εἶνε καὶ καθήκον· διότι ἕκαστος ἀρέσκειται νὰ πράττῃ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ πράξῃ ἀντ' αὐτοῦ· καὶ ἡ ἀνάγκη μεταβαλλομένη εἰς καθήκον ἀπόλλυσι πᾶν τὸ δυσάρεστον διὰ τὴν φιλαυτίαν καὶ τὸ βαρὺ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν. Δὲν εἶνε κτηνώδης νόμος, εἰς ὃν ὑποκύπτομεν παρὰ τὴν θέλησίν μας, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως· εἶνε λογικὸς νόμος εἰς ὃν ὑπακούομεν διότι εἶνε λογικὸς ἢ περὶ τοῦ οἴκου μέριμνα λοιπὸν εἶνε καθήκον· ἀλλὰ καθήκον ὅπερ ἀπλῶς πρέπει νὰ ἐκτελεῖται, χωρὶς νὰ φροντίζωμεν νὰ ἐκτελῶμεν αὐτὸ μετὰ χάριτος, μετ' ἡδονῆς, μετὰ χαρᾶς; Ἐν γένει δὲ τὸ ἄνευ ἡδονῆς καθήκον ἐκτελεῖται καλῶς; Ὅταν τις ζητῇ μόνον τὸ καθήκον του νὰ διαπράξῃ καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἐκτελεῖ ἄραγε ὅλον αὐτοῦ τὸ καθήκον, δύναται δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πλέον τοῦ καθήκοντος ἄνευ πάθους καὶ ἔρωτος; Αὐστηροὶ τινες ἠθικολόγοι ὑπεστήριζαν τὸ δόγμα τοῦτο, ὅτι ἀλλοιοῦμεν καὶ κταστρέφομεν τὸ καθήκον ἀναμειγνύοντες τὴν ἐλαχίστην ἡδονήν, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει τοῦ καθήκοντος. Ὁ γερμανὸς φιλόσοφος Κάντιος ὑπεστήριζε τὴν γνώμην ταύτην· ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Σχίλλεροσ ἐπικρίνει αὐτὸν δηκτικῶς διὰ τοῦ ἐξῆς: «Ἡ ὑχαριστήθην πράξις καλὸν εἰς τὸν γείτονα

μου, τοῦτο δὲ μὲ δυσάρεστεί!» Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἦτο μέγας ἠθικολόγος, ὥρισεν τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον ὡς «τὸν εὐαρεστοῦμενον ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει ἐναρέτων πράξεων.»

Ὁ ὠραῖος οὗτος ὄρισμὸς δύναται εὐκόλως νὰ δικαιολογηθῇ ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἐν τῇ πράξει δὲ εἶνε ἀναμφισβήτητος. Ἡ κυβέρονσις τοῦ οἴκου δέον λοιπὸν νὰ ἦ εἰς τὴν γυναῖκα εὐάρεστον καθήκον, πρέπει δ' αὕτη νὰ εὐαρεστήται ἐξ αὐτῆς, νὰ ἐπιλαμβάνηται ταύτης ἐν σοβαρότητι καὶ φαιδρότητι· εἶνε δὲ θαυμασιῶς πρὸς τοῦτο κατάλληλος. Τὸ πνεῦμα αὐτῆς, φιλοῦν τὰ ἐπὶ μέρος, ἡκιστα ρέπον εἰς τὰς ἀφηρημένας ἰδέας, ἀναπτύσσεται καὶ ἀναδείκνυται ἐν τῇ μερίμνῃ τῆς οἰκικῆς διοικήσεως. Ἄς μὴ πιστεῦθῃ δὲ ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν πρὸς ἀρετὰς ὑψηλάς, εὐγενεῖς ἢ ἀβράς. Ἡ οἰκονομία ἐπὶ παραδείγματι εἶνε ἀρετὴ καὶ ταπεινὴ καὶ κοινὴ. Οὐδεὶς καυχᾶται ἔχων αὐτήν, πολλοὶ δὲ καυχῶνται διότι δὲν τὴν ἔχουσιν. Καὶ ἐν τούτοις ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας ἡ γυνὴ φειδῆται τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ συζύγου καὶ διαφυλάττῃ τεμάχιον ἄρτου εἰς τὰ τέκνα της, ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας σώξῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς οἰκογενείας καὶ χωρὶς νὰ ζητῇ νὰ θαμβώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ δανείου φωτὸς μὴ ἀποκρύπτοντος τὴν ἐνδειαν, ἐφελκῶσι τὸν σεβασμὸν διὰ μετρίοφρονος ἀξιοπρεπειᾶς καὶ ὑπερηφάνου ἀπλότητος, ἡ ἀρετὴ αὕτη ἤτις θεωρεῖται χυδαία, δὲν δύναται δικαίως νὰ θεωρηθῇ ἠρωικὴ ἀρετὴ, καθ' οὓς χρόνους ἰδίως ἡ ἐξάσκησις αὐτῆς εἶνε δυσχερεστάτη καὶ ἡ κοινωνία καταβρωσκειται ὑπὸ ὀλεθρίας ἀμίλλης πρὸς πολυτέλειαν καὶ ἀκορέστου ἀνάγκης ἐπιδείξεως;

Ἡ τάξις, ὁ κανὼν, εἶνε ἀρετὴ ψυχρὰ καὶ ἡκιστα θελκτικὴ· καὶ ἐν τούτοις ἡ τάξις ἐν τῷ κατ' οἶκον βίῳ εἶνε ἤδη ἡ τάξις ἐν ταῖς σκέψεσιν, ἐν τοῖς αἰσθήμασι. Δὲν εἶνε ὅλη εὐδαιμονία ἀλλὰ μέρος τι τῆς εὐδαιμονίας· ὁ ἡσυχῆμένος παρατηρητῆς γινώσκει ὅτι ἡ τάξις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ εἶνε συνήθως σύμπτωμα ἐντελεστέρας τάξεως· οἰκογένεια δὲ ἐν τάξει βιοῦσα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκογένεια ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἡσυχίᾳ διατελοῦσα.

Ἄλλως δὲ οὐχὶ μόνον τὰς λογικὰς ἀρετὰς εὐρίσκει ἡ γυνὴ ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οἰκογενειακῷ βίῳ· δύναται ὁμοίως νὰ εἰσαγάγῃ καὶ τὰ κύρια τῆς φύσεως αὐτῆς χαρακτηριστικὰ, τὴν καλαισθησίαν, τὴν χάριν. Χάρις καὶ ἐνασχόλησις περὶ τὰ τοῦ οἴκου φαίνονται ἀντίθετοι καὶ ἀνταναιρούμενοι ἔννοιαι· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοιαῦται καὶ εἰς τοὺς διακρίνοντας τὰ πράγματα, τοὺς μὴ βλέποντας τὸ ἄρατον ὀπίσω τοῦ ὄρατοῦ καὶ ἀγνοοῦντας τὴν ἀπόκρυφον σχέσιν τῶν ὑλικῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Τὰ πάντα λαμβάνουσι ψυχὴν, ζωογονοῦνται, χρωματίζονται

ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ αἰσθήματος. Δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἐν ταῖς ταπεινοτάταις ἀσχολίαις τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τέχνη τις ἀποκρύπτουσα τὰ μὴ θέλγοντα τὰ ὄμματα, τέχνη τις τοῦ διαγίνειν ἄνευ πολυτελείας, ἄνευ μεγάλων δαπανῶν, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ εὐαρεστῆται ἡ καλαισθησία καὶ ἡ φαντασία. Ἡ πτωχότερα τοῦ λαοῦ κόρη ἔχει ἄνθος τι εἰς τὸ παράθυρόν της· δὲν εἶνε ἀπόδειξις τοῦτο ὅτι ὁ βίος δύναται νὰ κοσμηθῆται ἐν πάσῃ κοινωνικῇ τάξει; Τὸ ἐπίχαρι τοῦ βίου οὐδὲν ἔχει τὸ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀπόδοσιν, ὅταν δὲν ἦ δυσανχολογὸν πρὸς τὰ μέσα ἅτινα παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ τύχη. Μήπως ἡ φύσις στερεῖται χάριτος καὶ εὐπρεπείας; μὴ καὶ εἰς τὰ εὐτελέστερα τῶν ἀντικειμένων δὲν ἔδωκε στολισμὸν μεγαλοπρεπέστερον ἀπὸ τοῦ τὸν Σολομῶντος ἐν ὄλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ; Ἡ περὶ τοῦ οἴκου λοιπὸν ἐνασχόλησις ἔχει τὴν χάριν αὐτῆς, τὸ κάλλος, τὴν ποίησίν της, Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ποιητῆς ἐγίνωσκε τοῦτο ὅποτε ἐν τῷ Βερτέρῳ, θέλων νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν θελκτικὴν ἡρωίδα, δὲν δισταίνει νὰ ἐκλέξῃ μίαν τῶν ἀφελεστάτων σκηνῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, καὶ παραστήσῃ τὴν νεάνιδα διανέμουσαν εἰς τοὺς μικροὺς της ἀδελφοὺς τεμάχια ἄρτου ἡλειμμένα διὰ βουτύρου. Ἡ ποίησις δὲν εἶνε τόσον μακρὰ οὐδὲ τόσον ὑψηλὰ ὅσον δισχυρίζονται οἱ ὄνειροπόλοι. Εἶνε ἐδῶ, εἶνε ἐκεῖ, εἶνε πανταχοῦ καὶ πρὸ πάντων ἐν τοῖς ἀπλοῖς πράγμασι. Ἡ παρὰ τὴν ἐστίναν γωνία, ἡ στρογγύλη τράπεζα, τὸ ἐσπερινὸν δεῖπνον, ἡ περιποίησης τοῦ τέκνου ἀποτελοῦσι τὴν ποίησιν τῆς οἰκογενείας. Εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος ν' ἀπολαύσῃ τοῦ ἀγνοῦ ἔρωτος τῶν πραγμάτων τούτων καὶ μὴ νομίζων ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχῃ πυρετὸν ὅπως ἀπολαύσῃ τοῦ βίου.

—

Ὁ Φενελὼν ἐν τῇ θαυμασίᾳ αὐτοῦ *Πραγματεία περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νεανίδων* ἐρανίζεται ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς τὴν εἰκόνα τῆς ἰσχυρᾶς γυναικός, τῆς συνετῆς καὶ φιλοπόνου οἰκοδομοποιῆνης, ἐκφράζουσαν δι' εἰκονικοῦ ὕφους καὶ διὰ μεγαλοπρεποῦς λόγου τὰ ἤδη εἰρημένα:

«Γυναίκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; Τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἢ τοιαύτη. Θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ἡ τοιαύτη σκύλων οὐκ ἀπορήσει. Ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθόν, καὶ οὐ κακὸν πάντα τὸν βίον· μηρομένη ἔρια καὶ λίνον, ἐποίησεν εὐχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Ἐγένετο ὡσεὶ ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν· συνάγει δὲ αὐτῆς τὸν βίον. Καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν, καὶ ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ, καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίαις· θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο· ἀπὸ δὲ καρπῶν χειρῶν αὐτῆς κατεφύτευσε κτήμα. Ἀναζώσαμένη ἰσχυρῶς τὴν ὀσφύν αὐτῆς, ἤρρισε τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον. Ἐγεύσατο δὲ ὅτι καλὸν ἐστὶ τὸ ἐργάζε-

σθαι, καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὄλην τὴν νύκτα ὁ λύχνος αὐτῆς. Τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐκτείνει ἐπὶ τὰ συμφέροντα, τοὺς δὲ πῆχεις αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. Χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. Οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὅταν που χιονίζῃ, πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῇ ἐνδιδύσκονται δίσσα· χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ δὲ βύσσου καὶ πορφύρας ἑαυτῇ ἐνδύματα. Περιβλεπτός δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἡνίκα ἂν καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῆς γῆς. Σινδῶνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις. Ἴσχυν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, καὶ ἠυφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις. Στόμα αὐτῆς διήνοιξε προσηκόντως καὶ ἐννόμως, καὶ τάξιν ἐστείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. Στεγνὰ διατριβὰ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγε.»

Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἀσχολιῶν εἶνε ἡ διοίκησις τῶν ὑπηρετῶν, εἶνε δὲ αὕτη δυσχερὲς, σοβαρὸν καὶ ἄξιον τῶν σκέψεων πεφωτισμένης γυναικός ἔργον. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς διευθύνσεως. Εὐνόητον εἶνε ὅποιαν σημασίαν ἔχει δι' οἰκογενεῖαν τινα ἡ ἐκλογή τῶν ὑπηρετῶν. Ἐπειδὴ οὗτοι ὀψωνίζουσι καὶ δαπανῶσι, τὸ χρεῖμα τῆς οἰκίας εἶνε ὡς εἰπεῖν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἀναμφιβόλως μεγάλαι καταχρήσεις δὲν τοῖς εἶνε δυναταί, ἀλλὰ σειρὰ μικρῶν καταχρήσεων ἢ ἀμελειῶν δύναται ἐν τέλει νὰ ἐπενέγκῃ ἰκανῶς σοβαρὰ τραύματα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς οἰκογενείας. Ἄλλ' αὕτη εἶνε ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐπιδράσεων τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἡ σοβαρωτάτη αὐτῶν ἐπίδρασις προέρχεται ἐκ τῆς μετὰ τῶν τέκνων οἰκειότητος· τὰ παῖδια ἐν γένει ἀγαπῶσι τοὺς θεράποντας, διότι βεβαίως οὗτοι εἶνε περιποιητικώτεροι τῶν γονέων· χωρὶς δὲ οὐδαμῶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ τέκνα τῆς οἰκοδόμοισις, ἔχει συχνάκις ἀνάγκη νὰ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Ὅλ' ἦτο δὲ γελοῖον ἄλλως καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τὰ παῖδια πλημμυεῖς ἰδέας ἀλαζονείας, καὶ νὰ ἀπαγορεύσωμεν εἰς αὐτὰ τὴν οἰκειότητα ἢ ἡ ἀφελῆς αὐτῶν φύσις δεικνύει πρὸς τοὺς διασκεδάζοντας αὐτὰ, οἰκλήποτε καὶ ἂν ἦ ἡ περιβολὴ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεταὶ λοιπὸν λαμβάνουσι σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ πρὸ πάντων εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσωμεν [ἡμῖν τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ τὴν τιμιότητα. Πολλὰς ἐγγυήσεις πρέπει ν' ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν προσώπων εἰς ἃ ἐμπιστευόμεθα, ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῶν τέκνων μας. Ἡ ἐκλογή τῶν ὑπηρετῶν ἀπαιτεῖ λοιπὸν ἰδιαίτερος τὴν οὐδὲρκεῖαν τῆς οἰκοδομοποιῆνης. Ἄλλ' εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ καλὴ ἐκλογή ἂν ἀγνωσῶμεν τὴν τέχνην τοῦ διευθύνειν καὶ κυβερνᾶν. Εἶνε τέχνη δυσχερὴς ἥμισυ δὲ κοινὴ, καὶ συνίστα-

ται εἰς μέσον τι μεταξὺ ἀδιαφορίας καὶ καταδιώξεως. Ἡ οἰκοδέσποινα καθήκον ἔχει βεβαίως νὰ ἔχη ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα· ἀλλὰ δεόν ἐπίσης νὰ γινώσκῃ ὅτι οὐδὲν πλάσμα μανθάνει νὰ ἐκτελῇ καλῶς τὸ ἔργον του ἂν μὴ ἀφεθῇ αὐτῷ ποιά τις ἐλευθερία. Ἐπαγρύπνησις καὶ ἐμπιστοσύνη, αὗται εἶνε αἱ δύο ἀρχαὶ σώφρονος οἰκογενειακῆς διοικήσεως. Ἄνευ τῆς πρώτης ἡ οἰκοδέσποινα ἐξαπατᾶται, ἄνευ τῆς δευτέρας πλανᾶται, στερούσα τὸν ὑπηρετήν τοῦ καλλίστου ἐλατηρίου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμῆς.

Ἄλλ' ὅσην φρόνησιν καὶ ἂν ἐπιδείξῃ οἰκοδέσποινα τις ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ διευθύνσει τῶν ὑπηρετῶν, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρὰ τὸ ταπεινὸν αὐτῶν ἔργον εἰσὶ ἀνθρώπινα καὶ λογικὰ πλάσματα, ἄξια εὐμενίας καὶ ἐκτιμῆσεως. Ἀδικῶνται εἰσι γυναῖκες τινες μὴ ἀνεχόμεναι νὰ ἔχωσι σφάλματα οἱ ὑπηρεταί. Οὐδ' ἔννοοῦσιν ὅτι ἡ ἀτελής αὐτῶν ἀγωγή εἶνε ἤδη πηγὴ τῶν ἐσφαλμένων ἰδεῶν, αἵτινες ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Θεωροῦσι φαίνεται τὰ προσόντα τῶν ὑπηρετῶν ὡς ὀρειλὴν τῆς ὑποίας τὴν ἀπίστιν δέχονται ὡς φυσικωτάτην, τὰ δὲ σφάλματα αὐτῶν ὡς καθυστέρησιν ζημιοῦσαν αὐτοὺς καὶ δι' ἣν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μέμφωνται ἀκαταπύστως. Θεωροῦσι φαίνεται ἐπίσης, τὴν οἰκιακὴν ἐργασίαν ὡς εὐχερὲς πρᾶγμα· ἐπειδὴ δ' εὐχερέστατον εἶνε νὰ ἔχη τις φαντασιοπληξίας, νομίζουσι ὅτι εὐχερέστατον εἶνε καὶ τὸ μαντεύειν καὶ ἐκτελεῖν αὐτάς. Τοῦτο ὅμως εἶνε μεγάλη πλάνη· καὶ ὅπως πεισθῶμεν περὶ τούτου ἀρεῖ νὰ ἀναλογισθῶμεν ἡμεῖς ἂν ἐκτελῶμεν αὐστηρῶς πάσας ἡμῶν τὰς ὑποχρεώσεις. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι συχνάκις αἱ λίαν δύσκολοι γυναῖκες εἶνε αἱ ἀρχαί· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔπρεπε περισσοτέραν ἐπιείκειαν νὰ αἰσθάνωνται εἰς πλάσματα ἀφωσιωμένα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ καταδεδικασμένα εἰς τὴν ἰδυνήραν ἀνάγκην τοῦ ὑπηρετεῖν τοὺς ἄλλους.

Ὁμολογητέον ὅτι τὸ νέον κοινωνικὸν καθέστος δὲν ἀπέβη εὖνον εἰς τοὺς ὑπηρετάς. Ἄλλοτε ὁ θεράπων δὲν ἀπείχε πολὺ τοῦ ὑποτελοῦς, ἐν ἀρχῇ δὲ ἦτο αὐτόχρομημα ὑποτελής. Ἄλλ' ἐτέρωθεν ἦτο μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἄρχοντος, παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ. Ἀφ' οὗτο ὁ θεράπων ἐγένετο ἐλεύθερος, ἡ θέσις αὐτοῦ εἶνε ἐν τῷ μαγειρείῳ καὶ ἐν ἀντιθαλάμῳ· δὲν ἀποτελεῖ πλέον μέρος τῆς οἰκογενείας. Κρυφία τις πάλῃ φαίνεται γινόμενη ἀνὰ μέσων τῶν θεραπόντων καὶ τῶν κυρίων· οὗτοι μὲν εἰσὶ ἀλαζδόνες, ἐκεῖνοι δὲ ἄπιστοι· οὐδὲν τὸ εἰλικρινὲς μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεταί σήμερον συνάπτουσι ψυχρὰς συμφωνίας εὐχερῶς διαλυόμενας, ἐκτελοῦσιν ὑπηρεσίαν τακτικὴν μὲν ἀλλ' ἄνευ ἀφωσιώσεως, ἐπιδεικνύουσι προθυμίαν ἀλλ' ἄνευ ἀγάπης, μεταξὺ δ'

αὐτῶν καὶ τῶν κυρίων παντελῆς ἐπικρατεῖ ἀδιαφορία. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη κατὰστασις εἶνε ὀλεθρία εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὰ τέκνα, εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς θεράποντας. Οὗτοι διὰ τῶν διηνεκῶν τούτων μεταβολῶν διχθεῖρονται· μεταβαίνοντες ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, δὲν ἔχουσιν οἰκογένειαν, συζευγνύμενοι ἀποχωρίζονται καὶ ζῶσιν ἐν διαφόροις οἴκοις, ἀπομακρύνουσι μάλιστα καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ μὴ γίνωνται ὄχληροί. Ὅθεν ὁ κύριος αὐτῶν σκοπός, ὅταν σωφρονῶσι, εἶνε νὰ συναγάγῃσι ὅσῳ δυνατὸν τὸ ταχύτερον τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν ἵπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν καὶ ἰδρῶσι καὶ οὗτοι οἶκον· ἡ τοιαύτη φιλοδοξία εἶνε ἐπαινετὴ βεβαίως ἀλλὰ στοιχίζει ἀκριβῶς εἰς τοὺς κυρίους. Τῆς οἰκοδεσποίνης λοιπὸν καθήκον εἶνε νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀφωσίωσιν τοῦ ὑπηρετοῦ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς εὐμενίας, τῆς ἐπιεικειᾶς, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ διαγωγῆς εὐσταθοῦς καὶ ἡσύχου· οὕτω πράττουσα θὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν, εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ συζύγου, εἰς τὴν ἀθωότητα τῶν τέκνων τῆς, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπηρετῶν, ὧν φέρεῖ ἐν τινι μέτρῳ τὴν εὐθύνην. Τότε θὰ παραχθῇ τι παρεμφερὲς πρὸς τοὺς ἀρχαίους πατριαρχικοὺς οἴκους ἐν οἷς ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα μετεχειρίζοντο τοὺς θεράποντας, σχεδὸν ὡς τέκνα των, ἀνέτρεφον αὐτοὺς θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ ἐξησφάλιζον αὐτοὺς γωνίαν τινὰ γῆς διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας των· τότε θ' ἀναφανῶσι πάλιν οἱ ἄλλοτε ὑπηρεταί, λείψανα τοῦ παρελθόντος, οἱ ἀχώριστοι τῆς ἐστίας, οἵτινες μεταβαίνοντες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐλικνίζον τοὺς υἱοὺς ἐκείνων ὧν εἶχον ὑπηρετήσῃ τοὺς πατέρας.

(Paul Janet).

[Ἔπεται συνέχεια]

ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

Τὸ μέρος τοῦ Λονδίνου, ὅπερ ἀγγλιστὶ καλεῖται London πρὸς διακρίσιν τοῦ προαστείου Outer London (Ἐξω Λονδίνου) ἔχει τέσσαρα ἐκατομμύρια κατοίκων καὶ ἔκτασιν 304 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐφ' ἧς εἶναι ὠκοδομημένα 500,000 οἰκίαι. Ὅθεν κατὰ μέσον ὄρον κατοικοῦσιν ἐν ἐκάστη οἰκίᾳ ὀκτὼ ἄνθρωποι, ἦτοι ἀναλογοῦσι 1640 οἰκίαι καὶ 13,157 ἄνθρωποι ἐν ἐκάστῳ τετραγωνικῷ χιλιομέτρῳ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου εἶναι ἴσος τῷ τῆς Ὀλλανδίας, μείζων τοῦ τῆς Σκωτίας, διπλάσιος τοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Δανίας, ἂν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν βαινῇ αὐξάνόμενος καὶ εἰς τὸ μέλλον, θὰ ἐξισωθῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος πρὸς τὸν τῆς Ἱρλανδίας, πρὸς ὃν ἰσοῦται νῦν ὁ τοῦ Λον-